דברי נהי ומספד מפי גאב"ד חניכי הישיבות, הגאון הגדול רבי מרדכי גרוס שליט"א
בעצרת ההספד המרכזית שבהיכל ישיבת 'באר ישראל' ב"ב

האדם השלם

איני ראוי להספיד את מרן זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, ואין צריך לומר שלא אני הראוי להעביר מה הוא היה, וכל מה שאוכל להביע זה רק ענין של רחשי הלב.

מרן זצוק"ל נפטר בשבת קודש, שבת שבו היה גילוי של שמואל הנביא, כמו שקראנו בהפטרה, ששמואל הנביא גילה דברים, באיזה אופן אפשר להיות משיח ד', באיזה אופן צריך להיות עובד ד', ובאותו יום, באותו זמן, בו שמואל הנביא גילה את הדבר הזה, באותו יום נפטר מאתנו מרן רבי שמואל אוירבאך זצוק"ל.

קול נהי נשמע מציון איך שודדנו, רציון במר תבכה. ציון כולל את כל כלל ישראל, וירושלים תתן קולה, קול התורה, שאג ישאג כי אבד כלי חמדתה, פנה זיוה פנה הדרה, כמו שאומר הנביא בישעיה 'כי מפני הרעה נאספ הצדיק', שבת משוש ליבנו נהפך לאבל מחולנו, נפלה עטרת ראשנו אוי לנו כי חטאנו.

משוש ליבנו היה, כשהיו שואלים מעמו בכל דבר ועניין, אז היה שמחה ס"כ גדולה לשואל בהתרת הספקות, שמחה של אמת, שמחה של סברא ישרה, וכל זה כמו שאומר הנביא בישעיה 'והוא מחולל מפשעינו מדוכא בעוונותינו'.

ניטל מאיתנו אור ישראל וקדושו, כדבר הנביא 'הלא תדעו כי שר וגדול נפל היום בישראל', שר התורה גאון ישראל, גדול בריאה בבין אדם למקום ובבין אדם לחברו, קדוש וטהור, חסיד, עניו, ועל דא קא בכינא ויי לשופרא דבלי בעפרא, כי לו נגלו תעלומות חכמה, בנגלה ובנסתר, משנתו היתה שלמה וזיכרונו בשלושה כתרים, כתר חכמה, כתר קדושה, וכתר שם טוב, וכל הכתרים כולם היו קשורים ועדוקים בו, כי הוא היה לב ישראל, העתיד על ישראל בתפילתו הזכה, איש אשר רוח אלוקים הייתה בקרבו, התורה הייתה נשמה באפו, וע"ז אומר הנביא ירמיה 'איכה יעיב באפו ד' בת ציון, השליך משמים ארץ תפארת ישראל, על מה עזב- תנו ונשתנו.

• • •

ונסביר מעט את הדברים, כתוב בפסוק 'והייתי לכם לאלוקים ודעתם כי אני ד' אלוקיכם', דברים אלו נאמרו לאחר בניית המשכן, שתכליית הקמת המקדש זו הקרבה של ד' אלוקי ישראל, והייתי לכם לאלוקים, יש 'אלוקים' ויש 'לכם לאלוקים', ובביהמ"ק התחדש הנקודה של 'לכם לאלוקים'. כמו כן בעשרת הדברות כתוב 'אנכי ד' אלוקיך', ואומרים ע"ז חז"ל שאנכי ד' אלוקיך לא נאמר עד מעמד הר סיני, וכאן נאמר 'אלוקיך' שהמ"ם הסתר- מה נפשטה לכ"ף ארוכה. והמובן בזה שבהיכמ"ק יצר את החלק של 'אלוקיך', ומעמד הר סיני יצר את החלק של 'אלוקיך'.

והנקודה בזה, שבציווי של הקרבנות בפרשת תצוה נאמר 'אשר אועד לך שמה לדבר אליך שם ונועדתי שם לבני ישראל ונקדש בכבודי'. ואומר ע"כ רש"י 'אקבע מועד לדבר אליך שם, אקבענו לבוא שם. יש מרבותינו אומרים שממובה הנחר- שת דיבר הקב"ה עם משה וכו' וי"א מעל הכפו- רת כמו שנאמר אנכי דיברתי איתך מעל הכפורת'. כלומר בהיכמ"ק שמתוכו הקב"ה דיבר עם משה רבינו, הרי המשך של מתן תורה שכתוב בו 'קול גדול ולא יסף'. ואומר ע"כ הרמב"ן, שקול התורה ומתן תורה המשיך בביהמ"ק כמו שהפסוק אומר 'כי מציון תצא תורה ודבר ד' מירושלים' וכי יפלא ממך דבר וקמת ועלית שם, שם ישבו סנהדרין בביהמ"ק כמ"ש 'ואלה המשפטים אשר תשים לפ- ניהם' שתשים סנהדרין אצל המקדש, שם נמשך אור התורה, וזהו נקודה אחת של ביהמ"ק ב'אור התורה' שנמשך בו.

נקודה שניה שרואים בביהמ"ק, כמו שהתורה אומרת 'וקדשת את אהל מועד ואת המזבח ואת אהרן ובניו'. ביהמ"ק הזה מקום של הקרבת קרב- נות, וכמו שאומר הרמב"ם בהלכות בית הבחירה, שהקמת המקדש היא בשביל לבנות מקום מוכן לק- רבנות, ולכך נאמרו הכמות משהוקם המשכן.

ונקודה שלישית של ביהמ"ק הוא במה שהתורה אומרת 'ושכנתי בתוך בנ"י והייתי להם לאלוקים', כלומר שהתפקיד השלישי של ביהמ"ק, זו השראת השכינה בתוך בנ"י, שזה תכלית בפני עצמו כמו שאחז"ל שהקב"ה הניח משכנו בשמים וירד לשכון אצל ישראל.

כלומר שבביהמ"ק היו שלוש נקודות, חלק של תורה, וחלק העבודה שזוהי עבודת הקרבנות, והחלק השלישי זו גמילות חסדים, שזה התכלית של הבריאה להיטיב לברואיו, ובשביל כך הניח הקב"ה את שפיעתו בתחתונים להיטיב לברואיו, כדי שישי- גו מהי השגת השכינה ומהי השגה בהקב"ה. וכל זה היה בביהמ"ק, שבקודש הקודשים שם היה ארון ושם זה חלק התורה [כי גם לפי המ"ד שהקב"ה דיבר איתו מעל מזבח החיצון, הכוונה היא שמזבח החיצון היה הגילוי, אבל השורש היה מעל הארון], החלק השני זה ההיכל ששם הייתה המנורה, והנר המערבי זה החלק של שכינה שורה בישראל, הנר המערבי שהראה שלא זה שכינה מישראל. וכן בלחם הפנים שהיה חם כיום נתיתו, שכל זה הראה שלא זה שכינה מישראל. והחלק השלישי הוא חלק העזרה, שזה מקום הקרבת הקרבנות.

ושלושת החלקים הללו של ביהמ"ק, הם תורה ועבודה וגמילות חסדים, שבזה השראת השכינה, שהרי בעצם תורה ועבודה בלי השראת השכינה, אין בכך מקום לשלימות, וכמו שהתורה אומרת 'ריח ניחוח לד'' שזה השראת השכינה, ושלושת החלקים הללו היו ג"כ במעמד הר סיני, החלק של קרבנות שכתוב 'וישלחו את נערי בני ישראל ויעלו עולות ויזבחו שלמים', והחלק של שכינה שכתוב 'אתה הראת לדעת כי ד' הוא האלוקים'.

וכפי שביהמ"ק ומעמד הר סיני כללו את שלושת החלקים הללו, כך שלושת הבחינות הללו נמצאים באדם הגדול והמושלם, במי שמזכך את עצמו, ובמי שמכשיר את עצמו בעמל התורה, וכבר ידו- עים דברי הב"ח (בסי' מז) שהוא נעשה היכל ומשכן לשכינה. כלומר ע"י שאדם עמל בתורה, הוא מטהר ומזכך את החלק של המוח, ואת החלק של הדעת, וכך הוא זוכה לתורה. וע"י שאדם מזכך את המידות ומבטל את החומריות בחלק ששייך לרצון האדם, זה החלק של קרבנות שכתוב בהם 'ריח ניחוח לד'. והחלק של היגיעה, התשוקה של האדם להיות מדור להקב"ה, זה החלק של השפיעה, שהאדם נהיה היכל שיסודו בהר סיני, וזה תפקיד כל אדם להיות 'היכל', להיות 'הר סיני', ע"י שלושת הח- לקים הללו, שהרת המוח טהרת המידות ושהרת הרצונות לטוב. וזה המכוון במה שהתורה אומרת במעמד הר סיני 'אנוכי ד' אלוקיך' כשעד עכשיו התורה אמרה רק 'אלוקים', וכן הוא ג"כ בביהמ"ק שכתוב בו 'ונועדתי אליך' שזה החלק של 'אלוקיך'.

ובאר עוד בחילוק בין 'אלוקים' לבין 'אלוקיך'. כשהקב"ה ברא את העולם במידת הדין וראה אח"כ שאין העולם עומד במידת הדין, עירב הקב"ה את מידת הרחמים, כלומר חסדים יחד עם גבורות, אבל השם 'אלוקים' נשאר בהנהגה, וזה הכל בכללות הבריאה. אבל בחלק של 'אלוקיך' הפירוש הוא מגדר של 'צמצום', שהקב"ה מצמצם כביכול את אורו אל האדם ששועף אל שלושת הנקודות שהזי- כרנו. ו'אלוקיך' אין הכוונה לשיתוף של מידת הדין עם מידת הרחמים, אלא זה השם 'הויה', שבזמן שיש צמצום הוא נקרא מכוח 'אלוקיך', אבל זה הכל מהשם הויה.

וכמו שמצינו שכשהתורה אומרת 'יראת מאלוקיך' היא מסיימת שהתכלית הוא 'אני ד''. חסדים זה בלי גבול, ואין לדבר הזה גבול, והשם האלוקים זה בא לצמצם ולהסתיר את האור, כדי שיוכל להתייחס אל האדם. וכמו שהנביא כותב 'שמש ומגן ד' אלוקים', ד' זה בחינת שמש ואין לזה גבול, וה'אלוקים' בא לצמצם, 'שמש ומגן ד' אלוקים', הוא כדי שיוכלו לקבל את האור, וכך אצל האדם הגדול אצלו זה ד' 'אלוקיך', וזה מה שנאמר במעמד הר סיני 'אנכי ד' אלוקיך' השאיפה היא לזכות ל'אלוקיך', לשם 'הויה' שיצומצם האור באדם, וזה מה שהיה בביהמ"ק וזה תכלית המקדש.

• • •

וכפי שראינו אצל מרן ראש הישיבה זצוק"ל את כל הבחינות האלו ואת כל הנקודות האלה, את הנקודה של תורה, את בקיאותו בכל מכמני התורה שזה היה באופן מבהיל, ואני מדבר על דברים שאני ראיתי, כשדיברתי אתו בלימוד, וכשאמרתי לו לפ- עמים דברי פלפול וכדו' במשך שנים רבות. כשהיה לי קביעות כל שבועיים להיות אצל מרן עמ"ר רבנו יוסף שלום אלישיב זצוק"ל, ואח"ז הלכתי לביתו לדבר אתו דברי הלכה, בכל ענין שהתהלתי ברא- שונים, הוא מיד המשיך הלאה, וכך בדברי גדולי האחרונים, וכך בשאר ספרי האחרונים, הכל זה נושא של ללמוד את התורה בטהרה ולהיות היכל ד', ומוכיח את זה שהכל נעשה בענווה עם כל הג- דלות בתורה.

כשדיברתי אתו בעניני הלכה עשרות שעות של דברים, על כל דבר הוא היה אומר 'נו ומה אתה אומר, דיברת ע"ז עם הרב אלישיב', וכל זה בא מכוח ענוותנותו, היכן ראיתם דברים כאלה.

אע"פ שהוא חס ביותר על זמנו היקר, מעולם הוא לא הראה זאת, וזה דברים שאנחנו ראינו, שגם כשהיה קוצר רוח, תמיד הראה כאילו יש לו את כל הזמן בעולם. בכל השיחות שדיברתי אתו הוא מעולם לא הראה שהוא רוצה לגמור, תמיד חיכה עד שאנחנו נגמור.

ההתמדה בתורה שהיה לו הייתה בלי גבולות, זכורני כשהייתי אצלו לפני כמה שנים, עליתי להיכל הישיבה, ואמרו לי תלמידים באותו זמן, שהוא כבר יומיים שוקד ולא יצא מביהמ"ד, לא לאכילה ולא לשינה, יומיים הוא יושב באותו מקום !

לפני עשרים שנה כשהתחילו השידרות והייתי נוסע מפעם לפעם, נסעתי כמעט כל חודש לעיר צפת ללמוד ברציפות, ובעל הדירה שם סיפר לי שמרן זצוק"ל היה אצלו שבוע קודם, ובאחד הבק- רים לפנות בוקר, הוא שומע קול שירה בהשתפכות הנפש מהחלון, ולתדהמתו כשיצא החוצה להסת- כל, הוא ראה את מרן זיע"א מזמר בשירי הודאה להקב"ה, ומוחא כף אל כף. למחרת כשרצו להבין מהי פשר שמחתו בלילה, הוא אמר שקישיא שעמל בה הרבה מאוד זמן תורצה לו, וממילא נפשו יצאה בשירה והודאה להקב"ה, זה החלק של תורה.

החלק של עבודה שזה תפילה, ראינו בשנים קר- דמות בתפילת יום כיפור קטן, את השתפכות הנפש שלו, ראו בחוש את העבד שלפני המלך, ראשו מגיע השמימה ויחד עם זה הוא מוצב ארצה, עם כל הגאונות הפלאית ועם כל החריפות שלו, הוא היה מוצב ארצה, וירד אל העם כפשוטו, להבין את הלב של האחר, את הרגישות של השני, וזה הפירוש שכשהאדם הופך את עצמו להיכל ד', היכל ד' קיבל את כולם, והיכל ד' קיבל קרבנות מכל אחד ואחד.

ההנהגה של כדבר איש אל רעהו, כמה שהוא ניתת את עצמו כדי לקבל, מעוד רב'ה ועוד רב'ה, גם אחרי החזו"א והבריסקער רב התשעבינער רב, הוא המשיך הלאה והלאה, וזה החלק שלא היה לו עצמיות, והוא היה מבטול לגדולי הדורות.

כשהתורה אומרת 'ונועדתי שמה לבנ"י ונקדש בכבודי ושכנתי בתוך בנ"י והייתי להם לאלוקים וידעו כי אני ד' אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לשכני בתוכם', התורה כוללת את כל הנקודות של ביהמ"ק לאחר הקרבת התמידין, כמו שהתורה אומרת 'עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד אשר אועד לך שמה לדבר אליך שם'. רואים שיש קשר בין השראת השכינה לבין הקרבת התמידין. ופירוש הדברים, הוא מה שראינו אצל מרן זיע"א. הרמב"ן על הפסוק 'לשכני בתוכם' מביא את האבן עזרא שאומר 'כי כל יציאת מצרים היה כדי לשכני בתוכם שהוא צורך גבוה בכיכול', ואומר הרמב"ן 'בפשוטו של דבר זה צורך התחתונים ולא צורך גבוה, אבל יש הרבה מקראות שמשמעותן כך'. וצריך להבין מהו צורך גבוה, שהרי כפשוטו אין זה יכול להיות, שהרי הקב"ה עם השלמות בוודאי אינו צריך לברואיו.

אלא עיקר הנקודה וכמו שכתוב בקדמונים [והארוך בזה האריז"ל] שכשהקב"ה ברא את הב- ריאה, היתה נקודה אחת בתכלית הבריאה שהיא להיטיב לברואיו, שיכיירו את גדלותו ית' ויזכו להיות מרכבה להקב"ה, היינו שנכיר את גדלו- תו בשביל שנוכל להיות חלק מהמרכבה. ונקודה שניה כדי שיתגלו השמות הקדושים בפועל, ולא רק בכוח.

והסבר הדברים (וכמו שהביא הפרישה בריש חו"מ את שני הענינים האלו), ששניהם זה נקודה של צורך הדיוט, שהנבראים יוכלו להכיר את הרבו- נו של עולם, וע"י זה הם יהיו נהנים מזיו השכינה. וכן התכלית שיצאו שמותיו לפועל, שאם הם רק בכוח ולא בפועל, אין זה ביד הנבראים להשיגם, וע"י שמוציאים לגילוי את השמות, כלל ישראל יכולים להכיר את הכוח, וזה שתי הסיבות שע"ז נברא העולם וזה התכלית של צורך הדיוט, וכן מארין בשני נקודות אלו הרמח"ל בפתחי חכמה ודעת.

וצורך גבוה פירושו מה שהקב"ה צפה במע- שיהם של גדולים וצדיקים, שלמען כבודו ית' הם מכניעים את החומריות שלהם, וכל תשוקתם זה רק לשמו, להיות 'דבוקים בו בבחינת 'חולת אהבה אני', ולזה הקב"ה ברא את העולם לקבל נחת רוח מעבודתם. 'ונאוה הקב"ה להיות שכינתו בתחתו- נים' בגלל שגם הדברים החומריים והגשמיים, הם ג"כ מכניעים אותם למען כבודו ית', וזהו הכוונה צורך גבוה, כלומר שצורך החלק הדיוט הוא להכיר בריבונו של עולם, והחלק של צורך גבוה, הוא להפשיט את עצמו מהחלק של החומר, ובזה הוא עושה הצורך גבוה נחת רוח להקב"ה.

וזה ההבדל בין קרבן תמיד לבין שאר הקרבנות, שבשאר הקרבנות יש עדיין מטרה, ואפי' בקרבן עולה שהוא מכפר על הרהורי הלב, אבל קרבן תמיד מטרתו רק בשביל להראות ביטול כקרבן, לבטל את עצמו ולעשות נחת רוח להקב"ה, ואף שתמידין מכפרין מ"מ אין זה תכלית קרבן התמיד. והביאור הוא, שהתורה אומרת שנבנה ביהמ"ק אחרי התמי- דין, כי המטרה של ביהמ"ק הוא שבביהמ"ק מד- ברים לאדם, כמ"ש ושכנתי בתוכם, המטרה היא הביטול העצמי כמו קרבן תמיד.

זה החלק של ביהמ"ק, וזה החלק שראו אצל מרן זיע"א, את החלק של הביטול העצמי, מה שהוא ביטל את עצמו, וכשהאדם מבטל את עצמו אז לא אכפת לו להתנסק עם נדכאים ועם שבורי לב, והדברים מפורסמים כמה שעות הוא הקדיש ליתר- מים ולאלמנות, כמה זמן הוא נתן לזה והכל היה בהצנע לכת, בלי שום הוראות ובלי שום פרט מה השני יאמר על זה, ובלי שום צורך שהשני ישבח את הדבר הזה, והכל היה בהסתר ובהצנע לכת, ובאופן כזה מגיעים לנקודה של קרבן תמיד ונתפדכס להיות זכים וטהורים בכל החלקים.

וכמו שהוה עובדא לפני כמה שנים שמרן זיע"א

חזר מהצפון, והוא אמר שהוא עייף, וכשמרן אומר שהוא עייף זה אחרי שהוא לא ישן לפחות יומיים, והוא נרדם. והנהג, שאני יודע במי המדובר, ראה מישהו שעומד בדרך אז הוא עצר לו והכניס אותו לרכב. ומיד מרן התעורר ושאל ״מי פה מישהו, וכשהנהג אישר שכן, אז מרן זיע״א אמר ׳תודיך אותו׳. וכשהנהג תמה על כך, מרן לא ויתר והודה לנהג להורידו מיד, והנהג הורידו. לאח״ז הנהג פגש את הנוסע ושאלו, האם הוא יודע מדוע מרן זיע״א הורה להורידו מהרכב, הוא ענה לו שהוא בא בחוד״ר מעבירה חמורה, ומרן זיע״א הרגיש מכך בשנתו. ואין דברים אלו דברי גזמא, ואין דרכנו לספר דברי גזמא, אבל מרן זיע״א הרגיש בשינה חסרון של טהרה. ולאח״ז מכוח אותו המעשה, הנוסע הגיע למרן זיע״א, וחזר בתשובה נמורה, ונעשה לאחד מתלמידיו ושומעי דבריו עד היום הזה. וזה משום שכשהאדם מבטל את החומריות, ממילא הוא זוכה לטהרה.

• • •

אבל יש נקודה נוספת, שהפסוק אומר ׳והביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה׳. אומר רש״י ׳דרשו חז״ל זה סיני ודגלו עלי אהבה, שהקב״ה נתן ליש־ראל סדר הדברים, לאחר שראו כן אצל המלאכים שירדו אצל הר סיני, ואמר הקב״ה לעשות להם דגלים׳. והנה צריך להבין דברי חז״ל למה סיני נקרא בית היין שבגלל זה הם התאוו לדגלים, ומהי התאוות הגדולה לדגלים שהם התאוו לה. וכתב בצרור המור, שהרצון של הדביקות בד׳ שהם רצו דרך הדגלים, זה יותר מהמדרגה של הדביקות של נעשה ונשמע, והכוונה בדברים אלו, שהנה בגמ׳ בסוטה (דף כא) ׳עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה שנא׳ מים רבים לא יוכלו לכבות את אהבה׳, ואומר ע״כ רש״י שעבירה נקראת מים רבים, ולא יוכלו לכבות את התורה שנקראת אהבה, כמ״ש ׳והביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה׳, ואומר רש״י שיין גימ׳ סוד. וידוע מכאן, שחלק התורה שנקרא יין, ורש״י קוראו סוד, הכונה הוא החלק של העמקה בתורה, והחלק של העיון בתורה, וזה נקרא אהבה, וע״ז כתוב שמים רבים לא יוכלו לכבות את אהבה, וגם כשיש רח״ל מים רבים, אבל כשיש אהבה ויש את הסוד, אין זה יכול לכבות.

וכמו שאומר המהרש״א (שם) שבתורה יש שני חלקים, יש חלק של מים כמו שהנביא אומר ׳הוי כל צמא לכו למים׳, ויש בה חלק של תורה שזה אש, כמ״ש ׳רשפיה רשפי אש׳, וזה סודות התורה. וההבדל בין אש למים, שמים טבעם לכבות את האש, וכמ״ש בראתי יצר הרע בראתי תורה תבלין, כי מים הקרים באים על נפש העיפה. כוח המים וכוח התורה לבטל את חלק הסוד מרע, אבל החורה של אש זה מלהיכי את האדם לאהבה להקב״ה, וכמ״ש ׳כי עזה כמות אהבה רשפיה רשפי אש שלהבת קה׳, וכשהיצר הרע מקרר את האדם לעבודת שבלב, אז החלק של התורה שזה החלק של העמל והיגיעה, מכניס אש של אהבה.

וכפי שמבואר בדברי חז״ל ובקדמונים, שע״י רזי תורה מתגלה לאדם הקרבה שיש להקב״ה עם כנסת ישראל, וכמו שרשב״י זיע״א אמר קודם פטי־רתו ׳אנן בחביבותא תליא מילתא׳, ופירוש הדבר שהוא אמר ששיטתו היתה לגלות את האהבה שיש בין הקב״ה לישראל, ואני רק מעתיק את הדברים שמבוארים, שכשאחזים בסודות התורה וברזי תורה, אז מגלים את האהבה של הקב״ה, וכשלומ־דים את התורה בלי שתחיית אלא בעמקות התורה, אז מגלים ויוצרים ׳קוב״ה ואוריתא וישראל חד הוא׳, וכשמגלים את אהבה של הקב״ה לישראל, ממילא השאיפות אם להתקרב אל הקב״ה, כשזאת השאיפה שוב הקב״ה מגלה את אהבתו לישראל.

וכשביהמ״ק היה קיים, מכוח השראת השכינה היה את החלק של יראת הרוממות בביהמ״ק, וכמו שאומרים ׳רשם נעבדך ביראה כימי עולם וכו׳׳, אבל לאחר חורבן ביהמ״ק, הדרך היא אינה ביראת הרוממות, וחייב להיות בדרך של ׳בחביבותא תליא מילתא׳ וזה מה שאומר הפסוק ׳והביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה׳.

ומתחילה במתן התורה זה היה בדרך היראה, שנא׳ ׳ויחרד כל העם׳, אבל כשראו את דגלי המ־לאכים ושם הויה שיש בתוכם, אז ראו ג״כ את החלק של סודות התורה, ואז ראו את האהבה, וזה מה שכלל ישראל רצו, את הדביקות, הם רצו להכיר את הרבונו של עולם, כי ׳דגלו עלי אהבה׳ זה יותר מהנעשה ונשמע, ולכן כשהתורה מדברת על עמל התורה, וכמ״ש ׳אם בחוקותי תלכו׳ שתהיו עמלים בתורה, אז התורה מבטיחה את כל היעודים שיש, והיעוד הגדול הוא כמו שאחז״ל, וזה מגלה את הר־שפיה רשפי אש.

וכמו שאמרו חז״ל, שבשלושה דברים התורה נקראת, במים באש ובמדבר, מים זה לבטל את החלק של הסור מרע, כמים קרים על נפש עייפה, ואש זה סודות והעמקה בתורה, והמדבר זה חלק של הפקר, שאין שום מהות עצמית, מדבר הכונה שהוא מחבר שני קצוות, הוא מחבר את הנגלה עם הנסתר, הוא מחבר את המים עם האש. ולכוח הזה זכה מרן זיע״א, שהוא זכה לכל כוח הנגלה ולכל כוח הנסתר כידוע, ואין זה דברים שאפשר לדבר עליהם כאן, והכל ברוב ענוה.

הייתי אצלו כשמישהו דיבר אתו על חלק הנסתר, והוא הראה עצמו כאילו הוא אינו יודע כלל על מה מדברים. וזהו הנסתר האמיתי וזה האופן האמיתי. הוא גם המהות של החיבור המים עם האש, המדבר הוא חלק החיבור של הגוף עם הנשמה, ואם האדם מבטל את עצמו, ויש לו את כל עמל התורה בנגלה ובנסתר, ויחד עם זה הוא ב׳מדבר׳ כאילו אין כלום, ואין שום דבר מלבד התורה, ושוב אני מדבר הכל על רחשיי הלב, מה שאני באמת הרגשתי כמה וכמה פעמים, וזה הכל בא על ידי ביטול החומריות. כל השלמות שראינו את הביהמ״ק, ראינו ואבדנו.

• • •

אבל צריך לדעת במה ממשיכים, אין אני בא לחזק את הציבור, אלא בא בשליחות הראש ישיבה דכאן שליט״א, באתי לחזק רק את עצמי.

הנביא אומר ׳אמר שלמה ד׳ אמר לשכון בערפל בנה ביתי בית זבול לך מכון לשבתך עולמים׳. ואומר ע״כ רש״י, שכשראה שלמה את הענן, הוא אמר ׳עתה אני רואה שהשכינה שורה בבית שבניתי, שהרי כך הבטיח לבוא ולשכון בו מתוך ענן וערפל וכמו שנא׳ ׳כי בענן אראה אל הכפורת׳. וראוים מזה שהשראת השכינה באה ע״י ערפל, וכמו שאומר דוד המלך בתהילים ׳ענן וערפל סביבו׳. אבל מצד שני אנו רואים השראת השכינה גם בבית שני, שלא היה בו ענן וערפל, ואין זה הכרח שהשראת השכינה היא ע״י ענן וערפל. והנקודה היא, שיש הבדל בין המשכן למקדש, אע״פ שהגמ׳ אומרת בכמה דוכתי, ש׳מקדש איקרי משכן׳ ו׳משכן איקרי מקדש׳, אבל הם חלוקים בעיקר ענינם. כמו שאנו רואים שביהמ״ק שהוקם במקום קבוע, מאבנים וגו קבוע היה לו, משא״כ המשכן היה מקרשים ויריעות עיזים, ולא רק במדבר שהיו צריכים לנסוע ממקום למקום, אלא גם בשילה שהקרשות נבנו מאבנים, אבל הגג היה מיריעות עיזים.

והסיבה לזה הוא, כי יסוד הענין של ביהמ״ק הוא השראת השכינה מיום בריאת העולם, וכמו שחז״ל אומרים ׳אבן שתיה שממנה הושתת העולם׳. וחז״ל אומרים במדרש בבראשית שהקב״ה בנה סוכה בת־חילת הבריאה, ואמר שם אבנה את ביתי, כלומר אין זה השראת השכינה שלאחר הבריאה אלא מתחל־תו, שהרי השכינה היתה בכל העולם כולו, רק את העולם א״א לבריא, אם יש את אור השכינה בכל מקום, והקב״ה היה צריך לצמצם את האור, אבל כל זה לא היה במקום הביהמ״ק.

הביהמ״ק נשאר באותו אור שהוא היה קודם והוא אינו הצטמצם כלל, ולכן ביהמ״ק נקרא לבנון. ולכך בתחילת הבריאה הקריבו קרבנות, כאדם הראשון וקין והבל והאבות הק׳, וכמו שעיקר אבינו אומר ׳ואולם לו שם העיר לראשונה׳, שמקום המקדש הוא כמו עצם לו׳ של האדם, שהיא אינה נרקבת, וזה משום שעצם הלוז אינו כלל הגוף. לוז זה חלק הנשמה, ולכך הוא אינו נרקב, כמו הנשמה שהיא נשארת. וע״ש שמעולם לא זזה שכינה, הפי־רוש הוא מתחילת הבריאה, וזה הכוונה במה שהתר־רה אומרת, שד׳ אמר לשכן בערפל.

והנה צריכים לדעת שהאדם השלם זה בחינת ביהמ״ק בכל חלקיו, כמו שהזכרנו בשלושת הנקר־דות, ומי שמופשט מהחומריות אז אצלו אור הש־כינה לא בטל כלל, וגם שנפטר הוא אינו בטל כלל, והכל זה ממנו, וכמו בביהמ״ק שזה אותו אור שהיה ולא נחסר ממנו שום דבר, והאור נחסר רק בבתי בראי שזה כלפינו, אבל בבתי גואי הפנימיות של ביהמ״ק לא נחסר שום דבר, כך זה באדם השלם, שהוא שלם בתורה ויראה, לא נחסר ממנו שום דבר.

ודאי שכולנו שבורים, אבל למעשה האור הוא קיים, ואנחנו צריכים רק להמשיך את האור, וזה דברים פשוטים. וזהו ׳וד׳ אמר לשכן בערפל׳, וכמה שזה ערפל יותר, וכמה שזה חושך יותר, אזי שמה ד׳ אמר לשכן. ובוודאי בשביל לזכות להתעלות בד׳ רכיו של מרן זיע״א, צריכים אנו לחשוב על מידותיו הגדולים, על הביטול של חלק החומר שלו ועל המ־סירות שלו לתורה, על המסירות ליראה, ומתי מעט הם שראו קצת מאורו הגדול שיצא החוצה. זכורני כמה פעמים כשהייתי אצל מרן הגרי״ש אלישיב זיע״א, וכשנכנס מרן זיע״א הוא קם מלא קומתו, דבר לא שכיח למי שהכיר את הרב אלישיב. וזה הכל יחידים מועטים, שידעו באמת ובמקצת מיהו אותו האיש הגדול.

אנו נמצאים לפני ימי הפורים, וחייבים לומר את נקודת החיזוק שמרן זיע״א היה מחזק בנושא של פורים, כשהוא אומר שפורים זה ׳קדושה של הגוף׳, זה קדושה של המקבל לא רק ברוחניות, שזה שכל ודעת, פורים ר״ה ויו״כ זה הקדושה ברוחניות, ופו־רים כלשונו הק׳ של מרן זיע״א זה ׳קדושה שבגוף׳. גוף האדם הוא קודש קודשים, והמדרגה כדי לזכות לקדש את הגוף, זה יותר מהמדרגה לזכות בחלק של הדעת, ובפורים התגלה הכוח של הגוף - אני אומר את דבריו בלי שום תוספת - ושם מתגלה החלק של רצון ד׳, כמה אדם צריך להכניס לגופו, שבגופו יהיה את רצון ד׳, בבחינת קיימו וקיבלו, וזה אנו צריכים להתחזק בפורים בחלק הזה.

וכ״ש בשבת של אחרי פורים, כמה דיבר מרן זיע״א על קדושת ומעלת השבת לנצל את השבת, שבת של אחרי פורים בדרך כלל, אני מדבר הכל על עצמי, זה חלש יותר, אבל אדרבה בפורים שקר־דשו לפי דברי מרן זיע״א את קדושת הגוף, אין דבר שיכול להעמיד את קדושת הגוף כמו שבת, ואדרבה שבת של אחרי פורים, שם צריך להתחזק בתורה.

וכמו שהגמ׳ אומרת ׳אחים בהספידא דהתם קאימנא׳ שהנפטר נמצא בהספד, וכ״ש כשנמ־צאים בתוך השבעת ימי אבלות, הנפטר נמצא אתנו, ובפרט כאן בביהמ״ד של תלמידו הנאמן שבידלחט״א, וע״כ אנו מבקשים שיעמוד לפני כסא הכבוד ויבקש מבוראו כל עולמים שיאמר לצרות ישראל די, וכבר די כוח הסבל, ואין זה כבר בכר־חותינו, ובכוח העברה של המידות הנעלות והזכות, המעבירו על מידותיו הנשגבות שהיה לו בלי גבול, נזכה שרבינו זיע״א, יעתיר במרומים, שנפדה מצ־רותינו הרוחניים והגשמיים, כמו שהנביא אומר שלא יהיה מצב שהצדיק אבד ואין איש שם על לב, הוא היה ליבו של כלל ישראל, ירדה נשמה עם כוחות נפש שבכל החלקים של תורה, של מחשבה, של הנהגה. וכמו שהגמ׳ אומרת שבשעה שנפטר אברהם אבינו התכנסו כולם ואמרו ׳אוי אבד מנהיגו של עולם׳. והכרוזתנו שבכותך למעלה, תכריע למעלה להצלת כלל ישראל, בפרט שהיית בבחינת יעקב אבינו לא מת, שהוא חי כל הזמן את העולם הבא, ורוב זמנו היה יסורים ויסורים, ואף אתה רבינו לא חיית את העולם הזה וחיית רק את העולם הבא, בכותך לפעול, ובבקשה תעמוד מעל כסא הכבוד עם כל גדולי צדיקי וקדושי עליונים, קודם על תלמידיך הרבים, ועל כל בני התורה, ועל שאר עם ישראל, ושנזכה כבר שמשמי מרומים יתמר להחיש גאולתנו בביאת משיח צדקנו ובבנין בית מקדשנו ותפארתנו.